

MARTIN NIČ

Katedra bezpieczeństwa a obrony
Akadémie ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši

DETERMINANTY PROSTREDIA OPERÁCIE EUCAP SAHEL NIGER
THE ENVIRONMENTAL DETERMINANTS OF THE EUCAP OPERATION
IN SAHEL REGION
UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE W DZIAŁANIACH OPERACJI EUCAP W REGIONIE SAHELU

Streszczenie: W artykule zawarto problematykę uwarunkowania środowiska, które określają rozwój sytuacji geopolitycznej w regionie Sahelu. Celem jest przedstawienie czynników wpływających na środowisko naturalne i jego składników w stosunku do wydarzeń historycznych, ekologicznych i ich wpływu na ten obszar pełen konfliktów oraz ich obecnego i przyszłego potencjału. Artykuł przedstawia listę najważniejszych konfliktów i liczbę ofiar w historii operacji międzynarodowego zarządzania kryzysowego.

Słowa kluczowe: praca, spójność, konflikt, gospodarka, międzynarodowe zarządzanie kryzysowe, terroryzm

Received: 06.2015

Abstract: The article involves a discussion on environmental factors which determine the development of the situation in the Sahel geopolitical area. The aim of the work is to present the environmental determinants environment and their components in relation to historical, ecological events and their impact on this full of thw area and their present and future potential. The article presents the list of the most important conflicts and number of victims in the history of operations performed by the international crisis management.

Key words: operation, coherence, conflict, economy, international crisis management, terrorism

Accepted: 08.2015

ÚVOD

Migrácia za bezpečnosťou, lepšími životnými podmienkami a prácou spolu s problematickými spoločenskými pomermi vo väčšine krajín Afriky zapríčiňujú masové vystahovalectvo ľudí z tretieho sveta do krajín tzv. Západnej civilizácie, aktuálne rezonujú predovšetkým problémy utečencov z Afriky do Európy. Okrem neistôt, ktoré prináša každodenný zápas o dôstojné životné podmienky bežní občania čoraz naliehavšie pociťujú dopady spomínaných globálnych problémov ako sú nedostatok potravín, pitnej vody, energií a bezpečnosti. Keďže aj v prevažne moslimskej Afrike si čoraz väčšie množstvo ľudí uvedomuje svoju jedinečnosť a právo prežiť svoj život dôstojne a bezpečne, postupne silnie tlak na vlády jednotlivých slabšie rozvinutých, predovšetkým nedemokratických režimov na zmenu spoločenských pomerov a následne rastie tlak krajín tretieho sveta na rozvinuté štáty. Na druhej strane je realitou existencia moslimského sveta so silnejúcim potenciálom radikálnych a fundamentalistických organizácií snažiacich sa o prevzatie moci a riadenie spoločnosti na základe náboženských dogiem a kódexov. Aj vplyvom týchto tlakov je ako jeden z následkov narastanie počtu slabých, zlyhávajúcich alebo „darebáckych“ štátov (rogue states). Tie sú ideálnym prostredím pre vznik skupín a aktivít, ktoré dokážu sociálno-patologicky pôsobiť v medzinárodnom aj globálnom meradle. Spoločným znakom nestabilných režimov je neschopnosť efektívne a v plnom rozsahu plniť vonkajšie a vnútorné funkcie. Na základe uvedeného je možné domnievať sa, že je znížená aj ich schopnosť prevencie či riešenia vnútroštátnych a medzištátnych konfliktov

Medzinárodné vzťahy nepredstavuje len akási spleť náhodných udalostí. V čase a priestore je možné sledovať konkrétne záujmy, princípy a zákonitosti premietajúce sa do vzťahov a následných udalostí. Národnooslobodzovací boj jedných môžu iní vnímať ako snahu o podmanenie si obyvateľstva či získanie územia. Navyiac je potrebné všimnúť si zmeny v charaktere násilia najmä v problematických krajinách tretieho sveta, kde je prebiehajúcimi ozbrojenými konfliktami zasiahnuté najmä civilné obyvateľstvo.

Konštatovanie o súčasnom relatívne bezpečnom svete riadiacim sa trvalo udržateľnými alternatívami je nadsadené alebo prehnane optimistické, v každom prípade nekorešpondujúce s realitou. Africký kontinent sa zmenou globálnych pomerov a napredujúcou globalizáciou nestal bezpečnejším, ani idey národnooslobo-

dzovacích bojov, dekolonizácie a demokracie sa nestali univerzálnym návodom na riešenie následných problémov a kríz. Práve naopak, namiesto toho čoraz viac posilňujú pozície fundamentalizmu, nacionalizmu a extrémizmu.

Globalizácia zároveň znižuje vplyvy štátov, ktoré by mali byť hlavnými aktérmi najmä v oblasti politiky, ekonomiky a bezpečnosti. Súčasný svet s jeho problémami chudoby, násilia a bezpečnostných hrozieb je možné vnímať ako stav, ktorý tu bol aj predtým a viac či menej modifikovaný bude aj v budúcnosti. Potreba riešiť problémy sveta je morálnym imperatívom všetkých krajín, najmä však rozvinutých. Riešenie problémov sa musí opierať predovšetkým o ich poznanie, pretože ak je napr. nutné zbaviť svet terorizmu či extrémizmu, nestačí nájsť a eliminovať ich aktérov, nevyhnutné je odhaliť a pochopiť fenomény, ktoré ich spôsobujú. Vypátranie či označenie vinníkov nie je synonymom pre vyriešenie problému aj keď je možné pripustiť určitý preventívny účinok.

Snaha udržať vlastnú energetickú a surovinovú bezpečnosť sa odráža na neskrývanom záujme „starých“ i „nových“ globálnych hráčov o Africký kontinent a dáva možnosť vzniknúť novodobému fenoménu – novému geopolitickému deleniu Afriky. Po prvom rozdelení Afriky neafrickými činiteľmi v dobe kolonizácie, druhom rozdelení Afriky v dobe Studenej vojny tak nastáva rozdeľovanie sfér vplyvov jednotlivých aktérov na Africkom kontinente, pochopiteľne vhodne volenými prostriedkami diplomaticko-ekonomického ovplyvňovania namiesto uplatňovania priameho ozbrojeného násilia. Všetci účastníci nového delenia poznajú najmä strategický surovinový potenciál Afriky, je však viac ako zrejmé, že nie všetky africké krajiny vedia, ako čo najefektívnejšie využiť nové partnerstvá k dosiahnutiu maximálnych prínosov pre svoje krajiny a ich obyvateľstvo. Príkladmi sú najmä na nerastné suroviny bohaté krajiny Afriky ako napr. Sudán, DRK, Nigéria, Niger, Rovníková Guinea, ktoré však patria zároveň medzi krajiny s najnižšou kvalitou života. Nemálo afrických krajín je totiž postihnutých fenoménmi spôsobenými absenciou demokratických mechanizmov, ako sú autoritárske režimy, doživotní či dediční vládcovia, vojenské diktatúry, politická a ekonomická korupcia, nepotizmus a pod.

AFRICKÉ KONFLIKTY MODERNÝCH DEJÍN VO SVETLE POČTOV, CIVILNÝCH OBETÍ

Rad odborníkov (napr. Holsti, Rummel, Sivardová) tvrdí, že sa v priebehu histórie zvyšuje podiel civilných obetí vojen. V 19. storočí činil podiel civilných obetí 10 až 20 %, v 1. svetovej vojne 43 %, v 2. svetovej vojne 67 %, v povojnovom období stúpol na 75 % a na začiatku 90. rokov dosiahol vrcholu – 90 %.

Table 1. Obete vnútroštátnych a internacionalizovaných konfliktov v Afrike po konci studenej vojny [COW/Gleditsch, <http://new.prio.no>; Death Tolls, <http://users.erols.com>; Lacinová a Gleditsch 2005, <http://www.pcr.uu.se>].

štát počet obetí celkovo	obdobie % podiel obetí bojových obetí	rozpätie počtu	počet bojových obetí
Zaire 3 800 000	1998-2004 4 – 6 %	150 - 3 800 000	170 000
Rwanda 937 000	1994 0,05 %	500 – 1000 000	500
Angola 300 000	1992-1994 1 – 10 %	100 – 500 000	3 – 30 000
Angola 1 500 000	1975-2002 11 %		160 475
Somálsko 19 – 27 %	1991-1999	48 – 300 000	66 750
Libéria 200 000	1991-1996 12 – 16 %	25 - 200 000	23 500
Burundi 250 000	1993-2005 3 %	30 – 300 000	6700
Alžírsko 1,5 – 3 %	1992-1999	30 – 150 000	2 - 5 000
Sudán 2 000 000	1983-2002 3 %		54 000
Líbya 40 000	2011- 25 – 30 %	30 – 40 000	11-15 000

Jednou z úloh medzinárodného spoločenstva je prostredníctvom bezpečnostných organizácií aktívne vplývať na riešenia problémov v nestabilných častiach sveta aj za použitia ozbrojeného násillia. Keďže

v súčasnosti existujú viaceré globálne bezpečnostné hrozby a aktéri, ktorí dokážu pôsobiť destabilizačne v lokálnom, medzinárodnom aj globálnom meradle, musia byť aj spôsobilosti ozbrojených zložiek medzinárodného spoločenstva schopné zabezpečiť efektívnu reakciu a plnenie aj dlhodobých konceptov operácií v ktorejkoľvek časti sveta. V súčasnosti sa Európa nachádza v situácii, kedy je viac ako polovica jej štátov členmi NATO, ale zároveň participuje aj v Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Pomoc najslabším a najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva v krízových oblastiach sveta je povinnosťou každého člena niektorých z organizácií medzinárodného krízového manažmentu. „Medzinárodné spoločenstvo má za cieľ včas a adekvátne reagovať na vzniknuté napätia a krízové situácie a s týmto cieľom sa buduje a využíva systém medzinárodného krízového manažmentu. V poslednom desaťročí došlo k dôležitým kvalitatívnym zmenám v povahe medzinárodného krízového manažmentu, ktoré umožňujú efektívnu spoluprácu hlavných aktérov medzinárodného krízového manažmentu, ako sú Organizácia spojených národov, Severoatlantická aliancia, Európska únia, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, regionálne iniciatívy a ad hoc koalície pri predchádzaní konfliktom, riešení kríz, presadzovaní a udržiavaní mieru, záchranných a humanitárnych operáciách“ [Jurčák 2009, 7]. V krízových oblastiach sveta ďalej uvedené organizácie spolupracujú s nevojenskými organizáciami participujúcimi na riešení konfliktov, kríz a ich dôsledkov ako sú napr. Medzinárodný červený kríž, Lekári bez hraníc, Amnesty International a personálom viacerých humanitárnych organizácií, rekonštrukčných a vzdelávacích nadácií.

OPERÁCIE – DEFINÍCIA A KOMPARÁCIA PRÍSTUPOV ORGANIZÁCIÍ MEDZINÁRODNÉHO KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU K OPERÁCIÁM

Organizácie medzinárodného krízového manažmentu (OSN, EÚ, OBSE) používajú pre vyjadrenie svojej aktivity v oblasti konfliktov a kríz pojem „mierové operácie“, v terminológii NATO je používaný pojem „operácie na podporu mieru“. „Mierové operácie sú operácie medzinárodného spoločenstva na prevenciu a riešenie konfliktov, ktoré ohrozujú mier a bezpečnosť vo svete (OSN, EÚ, OBSE) a operácie na podporu mieru sú mnohonárodné operácie vedené nestranne na základe mandátu OSN alebo

OBSE, ktoré okrem diplomatických a humanitárnych prostriedkov vyžadujú aj použitie ozbrojených síl (NATO)“ [Mikolaj, a kol. 2000].

OPERÁCIE EÚ – CHARAKTERISTIKA

- všetky vojenské operácie sa uskutočňujú na základe rezolúcií BR OSN a majú nevojnový charakter,
- záväzok poskytnúť národné jednotky sa zakladá na suverénnom rozhodnutí členských štátov,
- EÚ zatiaľ nemá spoločný postup pri zvyšovaní spôsobilostí vojenských kapacít a nenastala zhoda na vynútiteľnosti záväzkov členských štátov v prípade náročných misií,
- akcie EÚ závisia predovšetkým na ochote a prostriedkoch členských štátov,
- EÚ má z globálnych aktérov najväčšie kapacity a spôsobilosti na vedenie civilno - vojenských operácií,
- náklady na operácie sú kryté z príspevkov členských štátov do finančného mechanizmu Athena na základe HDP,
- politickú kontrolu a strategické smerovanie operácií zabezpečuje Politický a bezpečnostný výbor EÚ, ktorý zodpovedá Rade,
- EÚ má 3 možnosti ako realizovať velenie operáciám:
 1. využitie jedného z piatich operačných veliteľstiev (Potsdam, Mont Valérien, Centocelli, Northwood, Larissa) ,
 2. využitie veliteľstva NATO v Monse (Berlín+),
 3. velenie z Bruselu pre misie obmedzenej veľkosti (Operačné centrum v rámci Vojenského štábu,
- EÚ vyvíja snahu o vytvorenie stáleho Operačného štábu EÚ.

Z hľadiska obsahového zamerania sa operácie EÚ delia nasledovne:

Operácie EÚ podľa Petersbergských úloh definované článkom 17. 2 Zmluvy o EÚ:

- humanitárne a záchranné operácie (humanitarian and rescue operations),
- operácie na udržanie mieru (peacekeeping),

- bojové operácie krízového manažmentu, vrátane operácií na nastolenie mieru (peacemaking).

Operácie z Bezpečnostnej stratégie EÚ (Bezpečnostná stratégia EÚ z 12. 12. 2003)

- spoločné odzbrojovacie operácie (joint disarmament operations),
- podpora tretích krajín v boji proti terorizmu,
- reforma bezpečnostného sektora.

Uvedené operácie sú skĺbené v Lisabonskej zmluve¹ a aktuálnosť ich realizácie závisí od nadobudnutia platnosti zmluvy.

GEOGRAFICKÉ, HISTORICKÉ, POLITICKÉ A EKOLOGICKÉ PODMIENKY NIGERU AKO SÚČASTI MAKROREGIÓNU SAHEL

Sahel ako makro región najviac ovplyvňujúci Niger predstavuje ekoklimatickú a biogeografickú zónu prechodu medzi saharskou púšťou na severe a oblasti "Sudánskej savany" alebo "Sudanian savanas" tiahnucej sa od Južného Sudánu až po Senegal. Samotný Sahel zaberá pás územia naprieč severnou polovicou Afriky medzi Atlantickým oceánom a Červeným morom. Arabské slovo Sahil ساحل znamená v preklade doslovne "pobrežie" a vystihuje oblasť Sahelu v zmysle vzhľadu vegetácie Sahelu ako "pobrežia" ohraničujúceho saharské púšte. Oblasť Sahelu sa tiahne v dĺžke takmer 5 400 km (cca 3 400 míľ) od Atlantického oceánu na západe až k Červenému moru na východe, v páse, ktorý má šírku niekoľko stoviek až 1 000 kilometrov. Podľa najnovších štúdií zaberá rozlohu až 3 053 200 km² a predstavuje prechodný ekoregión polovyprahnutých pastvín, saván, stepí a trnitých krovín (shrublands) medzi zalesnenou oblasťou tzv. "Sudánskych saván" na juhu a Sahary na severe. Reliéf Sahelu je prevažne rovinatý, región leží prevažne v nadmorských

¹ Misie EÚ mimo EÚ podľa Lisabonskej zmluvy: Civilné a vojenské prostriedky môže Únia využiť pri misiách mimo Únie na: udržanie mieru, predchádzanie konfliktom, posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti. Zahŕňajú spoločné operácie odzbrojovania, humanitárne a záchranné misie, misie vojenského poradenstva a vojenskej pomoci, misie na predchádzanie konfliktom a udržanie mieru, misie bojových síl v rámci krízového riadenia vrátane misií na opätovné nastolenie mieru a stabilizačných operácií po ukončení konfliktu. Všetky tieto misie môžu prospievať k boju proti terorizmu vrátane podpory tretích krajín v boji proti terorizmu na ich územiach. (Konsolidované znenie Lisabonskej zmluvy čl. 42 a 43).

výškach okolo 200 až 400 metrov nad morom. Niekoľko ojedinelých náhorných plošín a pohorí sa dvíha najmä v sudánskej, čadskej a nigerejskej časti Sahelu, tieto oblasti sú však samostatnými ekoregiónmi - ich fauna a flóra sa značne líši od okolitých nížin. Ročné úhrny zrážok sa pohybujú od cca 200 mm v severných častiach Sahelu po cca 600 mm v najjužnejších a najdaždivejších oblastiach.

V roku 1960 zasiahlo oblasť mimoriadne sucha a státisíce ľudí zomreli v dôsledku hladu. Obdobia sucha sa odvtedy periodicky opakovali v ďalších desaťročiach. Spočiatku bolo za príčinu označené najmä nadmerné využívanie a degradácia pôdy. Konferencia OSN o dezertifikácii zamerala pozornosť na využívanie pôdy v oblasti a OSN spolu s vládami jednotlivých štátov začali klásť dôraz na degradáciu pôdy ako príčinu dezertifikácie.

Územie Sahelu zasahované čoraz častejšie obdobiami sucha približne od roku 3000 pred n. l., najnovšie zmeny v posledných desaťročiach až storočiach v oblasti súvisia s teplotami a cirkulačnými zmenami v severnom Atlantiku. Priemerné až slabo nadpriemerné úhrny zrážok sa viažu s prvou polovicou 20. storočia, s prechodným maximom v 30. rokoch a minimom okolo 1910-1915. Koncom 60-tych minulého storočia rokov do súčasnosti sa v oblasti Sahelu vyskytli len tri slabo zrážkovo nadpriemerné roky, všetky ostatné boli slabo až výrazne pod dlhodobým zrážkovým priemerom, s prechodným minimom v polovici 80. rokov, kedy spadlo nad oblasťou Sahelu každý mesiac v priemere o 40 mm zrážok menej ako dlhodobý normál, pričom priemerné zrážkové úhrny nad Sahelom dosahujú hodnoty 200 až 700 milimetrov. Osemdesiate roky a pretrvávajúce sucha podnietili vznik Dohovoru Organizácie Spojených národov o boji proti dezertifikácii a suchu. Od tej doby, meteorológovia, oceánografi a geografi skúmajú, čo spôsobilo sucha a aké zmeny v cirkulačných podmienkach nad oblasťou Sahelu v posledných desaťročiach nastali.

Vysušovanie Sahelu v poslednej tretine 20. storočia a začiatkom tretieho tisícročia spôsobilo rozsiahly hladomor, ktorý privolal širokú pozornosť verejnosti, vrátane Konferencie OSN o dezertifikácii (UNCOD) v Nairobi v Keni v roku 1977, o boji proti dezertifikácii v roku 1993, v roku 2006 bol dokonca vyhlásený Medzinárodný rok púští a dezertifikácie (Year of the Desert and Desertification) a taktiež v rámci Millenium Ecosystem Assessment. Program OSN pre životné prostredie vypracoval stratégiu pod názvom "Zmeny klímy a variabilita v oblasti Sahelu: Dopady a prispôbenie sektoru poľnohospodárstva stratégií".

K ľudským vplyvom na zmenu klímy v oblasti Sahelu patria:

- prudký nárast obyvateľstva - počet obyvateľstva sa v posledných desaťročiach každých 20 rokov zdvojnásobil. Tempo rastu populácie (3% ročne) presahovalo tempo rastu výroby potravín (2% ročne). Celkový počet obyvateľov Sahelu sa pohybuje okolo 260 miliónov ľudí,
- chudoba - na obyvateľa sa príjem pohybuje okolo 300 dolárov ročne, napríklad 600 dolárov ročne v Burkine Faso, 1 000 dolárov ročne v Mali. V kontraste s ročnými príjmami na hlavu vo Francúzsku, Nemecku a Veľkej Británii (okolo 35 000 dolárov ročne) sú to mimoriadne nízke hodnoty, hraničiace so samotným prežitím (údaje pre rok 2013). Oblasť Sahelu zahŕňa 3 zo 4 najchudobnejších oblastí na svete,
- nadmerné spásanie, neefektívne a zastaralé poľnohospodárske metódy a využitie dreva stromov pre palivá. Nadmerné spásanie a nevhodné poľnohospodárske praktiky vedú k erózii pôdy a znižovaniu jej kvality.

Veľké sucho, ktoré v sedemdesiatych rokoch minulého storočia postihlo rad stredoafriických krajín, najviac však krajiny v pásme Sahelu zvýšilo pohyb kočujúcich kmeňov a tým aj potrebu násilného spoločenského dohľadu štátu s cieľom zabezpečiť nedotknuteľnosť štátnych hraníc a kontrolu migrácie.

NIGER

Niger je republika nachádzajúca sa približne uprostred afrického kontinentu. Susedí s Mali, Alžírskom, Líbyou, Čadom, Nigériou, Beninom a Burkinou Faso. Na pomerne rozľahlom území s rozlohou 1,2 mil. km žije len 15. mil obyvateľov. Krajina má nepriamy prístup k moru prostredníctvom rovnomennej rieky Niger pretekajúcej jej južnou časťou. Väčšina krajiny sa rozprestiera oblasti polopúští a púští makroregiónu Sahel s vysokými ročnými priemernými teplotami [<http://www.nationsonline.org>].

Územie Nigeru bolo osídlené už v prehistorických dobách. S klimatickými zmenami, ktoré začali približne v 3. tisícročí pred naším letopočtom nastal exodus ľudí zaoberajúcich sa pastierstvom a na tomto území sa začali usadzovať kočovné kmene, predovšetkým Tuaregovia. V stredoveku bol Niger súčasťou niekoľkých ríš – Songhai, Kánem-Born, Mali a mestského štátu kmeňa Hausov. V 11. storočí začal do regiónu prenikať islam.

V roku 1900 bol Niger obsadený Francúzskom a pripojený k Francúzskej západnej Afrike. Po povstaní Tuaregov získal v roku 1922 status samostatnej kolónie, v roku 1958 bola vyhlásená samostatná republika Niger, naďalej však so silným vplyvom Francúzska. Prvé slobodné voľby sa konali až v roku 1993. O tri roky neskôr sa počas štátneho prevratu dostal k moci plukovník Ibrahim Baré Mainassaru, po jeho zvrhnutí v roku 1999 začala demokratizácia krajiny. Po snahe prezidenta o zmenu ústavy z dôvodu opätovného získania úradu prezidenta nastal v roku 2010 vojenský prevrat. Situácia sa vplyvom tzv. Najvyššej rady pre obnovu demokracie stabilizovala a dňa 7. 4. 2011 sa stal Mahamadou Issoufou prezidentom.

EKONOMIKA

Dlhodobá nestabilita politických pomerov v krajine je určujúcim faktorom nízkeho HDP, ktoré predstavuje približne 200 USD na obyvateľa. Niger je významným vývozcom uránovej rudy predovšetkým do Francúzska. Na druhej strane takmer všetok spotrebný tovar dováža z Francúzska, Pobrežia slonoviny, v menšom meradle z iných krajín. Napriek faktu, že len 3 % rozlohy Nigeru (bezprostredné okolie rieky Niger) sú trvalo poľnohospodársky využívané a ďalších 12 % je silne závislých na nestabilných zrážkach, v tomto odvetví pracuje až 90% populácie. Najdôležitejšou nerastnou surovinou je urán, ťaží sa v pohorí Air. Ťažba uránu bola pôvodne monopolom Francúzska, v súčasnosti sa v tejto oblasti angažuje aj Čína. Okrem uránu je dôležitou komoditou zlato, čierne uhlie, železná ruda a fosfáty. Priemyselná výroba a obchod sú sústredené v hlavom meste Niamey. Potravinársky priemysel produkuje arašidy, olej a pivo [<http://www.nationsonline.org>].

OBYVATELSTVO

Pozostáva z viacerých kmeňov, najpočetnejšími sú Hausovia, Songhaj-Djermovia a Tuaregovia. Prevažujúcim náboženstvom je islam, v krajine existujú aj animistické a kresťanské menšiny. Úradným jazykom je francúzština, takmer tri štvrtiny obyvateľstva sú negramotné. Priemerná dĺžka života sa odhaduje na 42 rokov. Na jedného lekára pripadá približne 56 000 obyvateľov [<http://www.nationsonline.org>].

OPERÁCIA EUCAP SAHEL NIGER

Jedným z aktérov, ktorí sa významne podieľajú na demokratizácii cudzích štátnych celkov je Európska únia (EÚ). Nemožno tvrdiť, že sa v tejto oblasti jedná o nováčika, či aktéra s nedostatkom skúseností. Dlhoročné snahy o ovplyvňovanie smerovania nečlenských štátov prostredníctvom podmieňovania a prísľubu integrácie svedčia o jednoznačnom záujme tohto spolku vyspelých demokratických krajín na rozširovaní počtu demokratických štátov. Demokratické pôsobenie na štáty v cieľových oblastiach, za ktoré možno označiť balkánsky región a africký kontinent, vyžadovalo širší katalóg prostriedkov. Za náplň takéhoto rozšírenia možno považovať okrem iného realizáciu Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) a v jej rámci Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (EBOP). Takýto prístup umožní posúdiť do akej miery je vojenské pôsobenie síl EÚ skutočným demokratizačným činiteľom v dotknutých krajinách, alebo plní čisto bezpečnostno-stabilizačnú funkciu [<http://eeas.europa.eu>].

CHRONOLÓGIA

- 1) Rada 21. marca 2011 privítala stratégiu Európskej únie pre bezpečnosť a rozvoj v regióne Sahel a podčiarkla, že Únia má trvalý záujem o zvýšenie bezpečnosti v tomto regióne a o zlepšenie jeho rozvoja. Nedávne zintenzívnenie teroristickej činnosti a dôsledky konfliktu v Líbyi zvýšili naliehavosť ochrany občanov Únie a jej záujmov v regióne, ako aj naliehavosť toho, aby sa zabránilo rozšíreniu týchto hrozieb do Únie a zároveň pomohlo zmierniť bezpečnostné hrozby v regióne.
- 2) Rada 23. marca 2012 schválila koncepciu krízového riadenia pre možnú civilnú misiu spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP) v regióne Sahel.
- 3) Premiér Nigeru 1. júna 2012 zaslal v súvislosti s plánovanou misiou SBOP vysokej predstaviteľke Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku (VP) pozývaci list, v ktorom uvítal nasadenie Únie v rámci SPOB zamerané na posilnenie kapacít nigerských bezpečnostných síl najmä v záujme efektívneho, koherentného a koordinovaného boja proti terorizmu a organizovanej trestnej činnosti.

- 4) Pre misiu EUCAP SAHEL Niger by sa mala aktivovať zložka stáleho monitorovania.
- 5) Misia EUCAP SAHEL Niger sa uskutoční v situácii, ktorá sa môže zhoršiť a mohla by poškodiť dosahovanie cieľov vonkajšej činnosti Únie uvedených v článku 21 Zmluvy o Európskej únii (ZEÚ).

ZAMERANIE A CIELE MISIE

V kontexte vykonávania stratégie Európskej únie pre bezpečnosť a rozvoj v regióne Sahel sa EUCAP SAHEL Niger zameriava na umožnenie nigerským orgánom vykonávať bezpečnostný rozmer ich vlastnej stratégie pre bezpečnosť a rozvoj, ako aj na zlepšenie regionálnej koordinácie pri riešení spoločných bezpečnostných výziev. EUCAP SAHEL Niger sa zameria najmä na prispievanie k rozvoju integrovaného, multidisciplinárneho, koherentného, udržateľného prístupu založeného na ľudských právach medzi rôznymi nigerskými bezpečnostnými aktérmi v boji proti terorizmu a organizovanej trestnej činnosti.

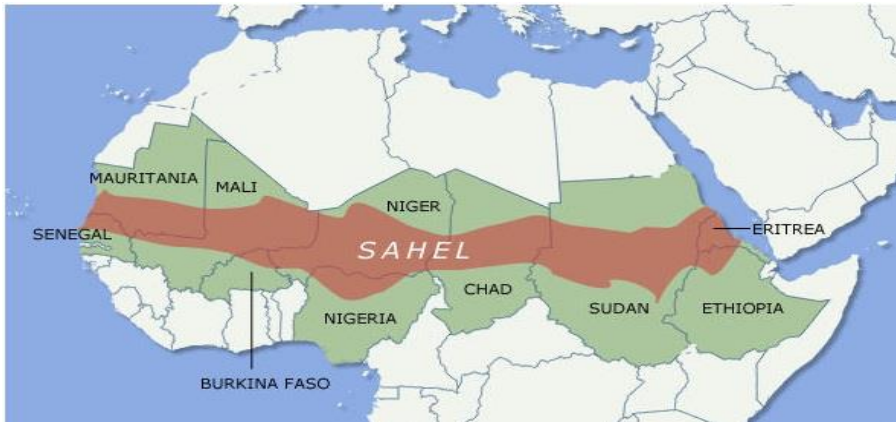
Cieľom misie EUCAP Sahel Niger je zlepšenie kapacít bezpečnostných zložiek Nigeru (žandárstva, národnej polície, národnej gardy) v boji proti terorizmu a organizovanému zločinu, s cieľom prispieť k zvýšeniu politickej stability, bezpečnosti, správy vecí verejných a sociálnej súdržnosti v Nigeri a v celej oblasti Sahelu. Činnosť sa od začiatku sústreďuje na Niger 288 a bude zohrávať monitorovaciu, poradnú a pomocnú úlohu a poskytuje odbornú prípravu, nebude plniť žiadne výkonné úlohy. Misia začala začiatkom augusta 2012 a jej počiatočný mandát je na obdobie dvoch rokov . Je zložená z približne 50 medzinárodných a 30 miestnych zamestnancov. Veliteľstvo misie je v meste Niamey (Niger), so styčnými úradmi v mestách Bamako (Mali) a Nouakchotte (Mauritánia). Na prvý rok bol vyčlenený rozpočet vo výške 8,7 milióna EUR.

Na splnenie cieľov stanovených v článku 2 misia EUCAP SAHEL Niger:

- a) radí a pomáha pri vykonávaní bezpečnostného rozmeru nigerskej stratégie pre bezpečnosť a rozvoj na národnej úrovni, dopĺňajúc činnosť iných aktérov;

- b) podporuje rozvoj komplexnej regionálnej a medzinárodnej koordinácie v boji proti terorizmu a organizovanej trestnej činnosti;
- c) posilňuje právny štát prostredníctvom rozvoja kapacít vyšetrovania trestnej činnosti a v tomto kontexte vypracováva a vykonáva adekvátne programy odbornej prípravy;
- d) podporuje posilnenie udržateľnosti nigerských bezpečnostných síl;
- e) prispieva k identifikácii, plánovaniu a vykonávaniu projektov v oblasti bezpečnosti. Misia sa na úvod zameriava na činnosti uvedené v odseku 1, ktoré prispievajú k zlepšenou kontroly nad územím, a to aj prostredníctvom koordinácie s nigerskými ozbrojenými silami.

Misia EUCAP SAHEL Niger neplní žiadnu výkonnú funkciu.

Obrázok 1. Niger v rámci makroregiónu Sahel

NAMIESTO ZÁVERU MOŽNÝ POHĽAD NA POTENCIÁL BUDÚCEHO VÝVINU

Faktory rezonujúce v tomto geopolitickom priestore ako sú náboženský fundamentalizmus, terorizmus, ekológia, klimatické zmeny, nerastné suroviny, neriešené alebo nevhodne riešené sociálne a ekonomické otázky predstavujú pre nasledujúce obdobie nepredvídateľné okolnosti. Zo systémového hľadiska obsahuje takýto komplex okolností silný emergentný potenciál, ktorého emergencia navyše závisí od komplexnej previazanosti jeho jednotlivých komponentov a z nej vyplývajúceho pravdepodobného synergického efektu. „Predovšetkým je nutné uvedomiť si globálny kontext, v ktorom sa súčasná Afrika nachádza a v ktorom sa nachádzala

v dobe kolonializmu či studenej vojny, kedy existovali jasne definované sféry záujmu mocností, ktoré mali nielen svoje spektrálne, ale aj teritoriálne ohraničenie.“ [Záhořík 2010, 5].

K uvedenému je opäť potrebné spomenúť narastajúci záujem Číny a USA o africký kontinent, preto je možné konštatovať, že absencia Európy ako globálneho aktéra disponujúceho najkomplexnejšími spôsobilosťami v oblasti MKM by bolo v tomto geopolitickom priestore, eufemisticky vyjadrené, zaváhaním. Ekonomická kríza a s ňou spojené iné krízové fenomény sa netýkajú len Európy aj keď sú spoločným menovateľom súčasnej reality prevažne krajín Západnej civilizácie. Vnímané holisticky, silnejúci vplyv synergie negatívnych faktorov prostredia životnej reality tej ktorej komunity na jednej strane a silnejúci vplyv synergie pozitívnych faktorov životnej reality tej ktorej komunity na strane druhej sú priamo úmerné silnejúcim vplyvom synergie tzv. push a pull faktorov stimulujúcich masívnu migráciu z konfliktných geopolitických priestorov do priestorov so stabilnými životnými podmienkami, v tomto prípade z Afriky najčastejšie smerom do Európy a Severnej Ameriky.

Každá európska krajina má dostatok problémov v radoch vlastného pôvodného obyvateľstva a pridávanie ďalších problémov nezlepší kvalitu života Európanov. Problémy vnútri problémových krajín nebudú vyriešené tým, že všetci obyvatelia nesúhlasia s internými pomermi a túžiaci po lepšom živote emigrujú a budú si vytvárať novú vlasť v krajine, ktorá už je niekoho vlasťou, bez ohľadu na názory pôvodného obyvateľstva, zaštitení teóriami o humanizme, diplomacii, solidarite a politickej korektnosti vnucujúcej občanom eufemizovať problémy, nenazývať veci pravými názvami a povinnosťou hostiteľských krajín poskytnúť azyl každému, kto o azyl požiada. Ani nekontrolované populačné prebytky sa v prelúdenom svete nesmú stať argumentom pre zaberanie cudzieho územia a ani prirodzený úbytok obyvateľstva v niektorej krajine sa nesmie stať dôvodom k morálnemu či politickému ospravedlňovaniu imigrácie a zaberania cudzieho územia. Teritoriálny princíp je nedotknuteľnou súčasťou štátnej suverenity a jeho rešpektovanie má mierotvornú funkciu. Politika krajiny smerujúca bárs aj k multikulturalizmu by mala byť založená na dobrovoľnom nevynútenom rozhodnutí a presvedčení o správnosti rozhodnutia obyvateľov vopred a dostatočne informovaných o pozitívach a negatívach prílevu imigrantov. Inak povedané, nikto nemôže byť obvinený z xenofóbie, ak si odmietne natrvalo vpustiť do domu a jeho blízkosti niekoho, koho

nepozná alebo o kom sa domnieva, že bude pre jeho bezpečnosť ohrozením, resp. skôr na obtiaž ako na osoh. Akonáhle je multikulturalizmus postavený len na rozhodnutí hoci aj legitímne zvolenej vlády krajiny namiesto všeľudového hlasovania (referenda), výsledkom môže byť situácia podobná multikulturalizmu na britský, španielsky, portugalský, holandský, taliansky, belgický či francúzsky spôsob. Zároveň je potrebné pripomenúť, že práve uvedené krajiny boli po stáročia koloniálnymi mocnosťami výrazne profitujúcimi zo všestrannej exploatacie svojich kolónií a v súčasnosti sú vspolu s USA priamo zodpovedné za destabilizáciu Afriky a predovšetkým severnej Afriky, odkiaľ smerujú do Európy desaťtisíce migrantov. Starostlivosť o migrantov je teda imperatívom predovšetkým pre uvedené krajiny a je predovšetkým ich povinnosťou zaoberať sa riešením otázky afrických migrantov namiesto hľadania riešení v rámci alebo na úkor Európskej únie ako celku skrývajú sa za akúsi európsku, práve teraz sa hodiacu solidaritu. História totiž nepozná Slovensko, Poľsko, Česko, Maďarsko ani Litvu, Lotyšsko či Estónsko ako bývalé koloniálne mocnosti a tak riešenie otázky migrantov ich proporcionálnym umiestňovaním do všetkých krajín Európskej únie je prinajmenšom nesystémové ak nie priamo zvrátené.

Inými slovami, žiadna krajina hoci aj z dôvodu svojho členstva v prestížnych medzinárodných štruktúrach by nemala dovoliť stratu či obmedzenie svojej suverenity natoľko, že jej národ nebude môcť ovplyvniť množstvo prisťahovalcov a spôsob ich existencie na svojom území. „Bývalý taliansky predseda vlády Silvio Berlusconi vzbudil veľké rozhorčenie a mnoho protestov, keď povedal niečo, čo sa nám môže zdať celkom samozrejmé: Nemôžeme položiť znamienko rovnosti medzi všetkými civilizáciami. Musíme si byť vedomí predností našej civilizácie, zásad a hodnôt, ktoré priniesla všetkým krajinám, ktoré ju prijali a ktorá zaručuje rešpektovanie ľudských práv a náboženských slobôd“ [Janeček 2011, 244]. Existuje totiž reálny predpoklad, že v podmienkach Európy a európskej kultúry nie sú jej obyvatelia pripravení ani ochotní byť žiadnym spôsobom konfrontovaní s výjavmi verejného kameňovania neverných moslimských žien, odsekávania končatín, vrážd zo cti, ale ani rituálneho obetovania zvierat, vyvolávania duchov či ostatných prejavov dodržiavania cudzích náboženských, morálnych a akýchkoľvek iných kódexov.

Primárnou úlohou vlád a riadiacich štruktúr tak naďalej ostáva zachovanie funkčnosti a tvorba perspektív a riešení na mieste vzniku problémov aj na pozadí neustále sa meniaceho komplexného prostredia. „Perspektívy nie sú ružové

predovšetkým z pocitu všeobecnej beznádeje. Kým budú ľudia pasívne sedieť a dajú veciam voľný priebeh, dynamika systému sa bude pohybovať jediným smerom – smerom v ústrety sebadeštrukcii“ [Chomsky 2013, 41].

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations*. North Atlantic Treaty Organization: NATO Standardization Agency, 2005.
- AJP-3.4.1 Allied Joint Doctrine for Peace Support 2008* North Atlantic Treaty Organization: NATO Standardization Agency, 88 s.
- CHOMSKY, Noam, 2013. *Mocenské systémy*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o. Bratislava, 2013. 155 s. ISBN 978-80-8061-690-8.
- HODAČ, Jan, KOTRBA, Tomáš, 2011. *Učebnice globalizace*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Barrister & Principal, Brno, 2011. 308 s. ISBN 978-80-87474-33-4
<http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/>
<http://www.enchantedlearning.com/africa/mali/>
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm
<http://www.osce.org/home/43692>
<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>
- HUNTINGTON, Samuel P., 1996. *Střet civilizací, boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001. 393 s. ISBN 80-86182-49-5.
- JANEČEK, Martin, 2011. *Islámská rozpínavost včera, dnes a zítra*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Epoque, 2011. 320 s. ISBN 978-80-7425-117-7.
- JURČÁK, Vojtech a kol., 2009. *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2009. 235 s. ISBN 978-80-8040-387-4.
- TAMENE, Getnet, 2010. *Moderné medzinárodné vzťahy a svetová politika*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, s. r. o. 2011. 275 s. ISBN 978-80-8078-325-9.
- ZÁHOŘÍK, Jan, 2010. *Subsaharská Afrika*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2010. 180 s. ISBN 978-80-7422-021-0.
- ŽÍDEK, Rudolf, 2008. *Teória stratégie v systémovom prostredí*. 1. vyd. Akadémia ozbrojených síl SR, 2008. 119 s. ISBN 978-80-8040-353-9.